

راه و توشه

فصل پنجم

راهی که ما انسان‌ها به سوی خدا طی می‌کنیم، به توشه نیاز دارد. در سال‌های گذشته برخی از این توشه‌ها را شناختیم. در سال هفتم با دوران بلوغ، «افتخار بندگی»، و شرایط و ویژگی‌های آن آشنا شدیم و دانستیم برای انجام عبادت‌هایی همچون نماز که «ستون دین» است؛ باید «به سوی پاکی» حرکت کنیم و از ناپاکی‌هایی همانند خون و دیگر نجاسات پرهیز کنیم. همچنین آداب و احکام «نماز جماعت» و غسل را نیز فرا گرفتیم. علاوه بر این با روزه که «یک فرصت طلایی» است و ما را به سوی خداوند تعالی سوق می‌دهد، نیز آشنا شدیم.

امسال با برخی دیگر از این توشه‌ها آشنا می‌شویم:

درس ششم (وضو، غسل و تیمم) مقدمه انجام نماز را بیان می‌کند. برای به جا آوردن نماز باید وضو گرفت و در برخی شرایط می‌توان به جای وضو، تیمم کرد که در این درس با احکام و شرایط آن آشنا می‌شویم.

درس هفتم (احکام نماز) ما را با برخی از کارهایی که موجب باطل شدن نماز می‌شود، آشنا می‌کند.

دس ششم

طبق حدیث پیامبر حکمت شستن صورت در وضو چیست؟

طبق حدیث پیامبر حکمت شستن دستها در وضو چیست؟

وضو، غسل و تیمم

رسول اکرم ﷺ درباره حکمت وضو می فرماید طبق حدیث پیامبر حکمت مسح سر در وضو چیست؟

«شستن صورت در وضو؛ یعنی خدا یا هر گناهی که با این صورت انجام دادم، آن را شست و شو می کنم تا با صورت پاک به جانب تو بایستم و عبادت کنم؛ شستن دستها در وضو یعنی خدا یا، از گناه دست شستم و به واسطه گناهی که با دستم مرتکب شدم، دستم را تطهیر می کنم؛ مسح سر در وضو یعنی خدا یا از هر فکر و خیال باطل و گناه آلود که در سر پرورانده ام، سرم را تطهیر می کنم؛ مسح پا یعنی خدا یا من از رفتن به مکان های نامناسب پا می کشم!»

طبق حدیث پیامبر حکمت مسح پا در وضو چیست؟

- وقتی می خواهیم نماز بخوانیم؛
- وقتی قصد داریم دستمان را به آیات قرآن بزنیم؛
- وقتی به یکی از نام های خداوند (به هر زبانی که نوشته شده باشد) دست می زنیم؛

در تمام این موارد، واجب است وضو داشته باشیم. در چه مواردی وضو گرفتن واجب است علاوه بر این، وضو گرفتن در بسیاری از موارد دیگر نیز مستحب است؛ هنگام تلاوت قرآن کریم، همراه داشتن قرآن، زیارت حرم های امامان علیهم السلام، رفتن به مسجد، زیارت اهل قبور و حتی هنگام خوابیدن از مواردی هستند که شایسته است، انسان در این زمان ها وضو داشته باشد.

۱- همکار گرامی، این درس جهت آشنایی دانش آموزان با برخی احکام نگاشته شده است و هدف آن حفظ واژه ها و طرح سؤالات پیچیده و معماگونه نیست.
۲- من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۲۰۲.

در چه مواردی وضو گرفتن مستحب است؟

پیامبر ﷺ درباره آثار وضو می فرماید :

«سیار وضو بگیر تا خداوند بر عمرت بیفزاید. اگر برایت میسر است که شب و روز با وضو باشی، این کار را انجام بده؛ کسی که با وضو می خوابد، بسترش تا صبح برای او مسجد خواهد بود و خوابش برای او نماز!»^(۱)

با توجه به حدیث پیامبر ﷺ چند مورد از آثار وضو را بیان کنید.

بسترش برایش مسجد خواهد شد و خوابش برای او نماز

شرایط وضوی صحیح

کسی که می خواهد وضو بگیرد، علاوه بر دانستن شیوه صحیح وضو گرفتن، باید به نکته های دیگری نیز توجه کند که شرایط وضوی صحیح نام دارد.

این شرایط عبارت است از :

۱- پاک بودن آب وضو: آبی که با آن وضو می گیریم، باید پاک باشد. اگر فراموش کنیم که آبی نجس است یا بعداً متوجه شویم که آن آب نجس بوده است و با همان آب نجس، وضو گرفته باشیم، وضوی ما باطل است.

۲- مُطلق بودن آب وضو: پیش از توضیح این شرط باید بدانیم که آب ها به دو دسته تقسیم

می شوند: مطلق و مضاف. آبها به چند دسته تقسیم می شوند نام ببرید. آب مطلق آب مضاف
آب مطلق: به آب خالصی گفته می شود که با چیز دیگر آمیخته نشده یا از چیزی گرفته نشده باشد؛ آب باران، آب چشمه ها و چاه ها، آب رودها، دریاها و آب لوله کشی که در خانه ها وجود دارد،

آب مطلق شمرده می شود. آب مطلق چه آبی است؟ مثال بزنید

آب مضاف: آبی که خالص نیست و آن را از چیز دیگری گرفته اند؛ مانند گلاب و آب میوه یا با چیز دیگری مخلوط شده باشد - مثل آب نمک غلیظ و آب های خیلی گل آلود، به گونه ای که دیگر به

آن آب گفته نشود - آب مضاف نامیده می شود.

آب مضاف چه آبی است؟ مثال بزنید

وضو گرفتن فقط با آب مطلق صحیح است. ما نمی توانیم با آب مضاف، وضو بگیریم.

۱- وسائل الشیعه، ج ۱، ص ۳۸۳ و مستدرک الوسائل، ج ۱، ص ۲۹۷.

۳- مباح بودن آب و ظرف آن : آبی که ما با آن وضو می‌گیریم، باید مباح باشد؛ یعنی یا آب برای خودمان باشد یا اگر برای دیگری است، او از وضو گرفتن ما با آب رضایت داشته باشد. بنابراین، استفاده از آب غصبی^۱ حرام است و وضو نیز با این آب، باطل خواهد بود. البته وضو گرفتن با آب‌هایی که در مکان‌های عمومی فرار دارند، صحیح است.

۴- پاک بودن اعضای وضو : اگر صورت، دست‌ها، سر یا روی پاها هنگام وضو گرفتن نجس باشند، باید ابتدا نجاست را برطرف کرد، بدن را پاک نمود و سپس وضو گرفت. روشن است اگر اعضای وضو نجس باشند، وضو باطل است.

۵- نبودن مانع در اعضا : هنگام وضو، اگر چیزی مانع رسیدن آب به اعضای وضو شود (مثل چربی کرم‌ها که بر دست و صورت باقی می‌ماند، لاک روی ناخن، چسب و رنگ) وضوی ما باطل خواهد بود.^۲

۶- ترتیب : واجب است تمام مراحل وضو را به ترتیب انجام دهیم؛ یعنی پس از نیت، ابتدا صورتمان را می‌شوئیم؛ سپس دست راست را از بالای آرنج تا نوک انگشتان می‌شوئیم و پس از آن دست چپ را نیز به همین صورت می‌شوئیم؛ بعد با همان رطوبتی که در کف دست مانده است، سر را مسح و با همان رطوبت، روی پای راست را با دست راست مسح می‌کنیم و روی پای چپ را با دست چپ. اگر مکلف این ترتیب را به هم بزند، وضویش باطل می‌شود.

۷- مولات : واجب است کارهای وضو را پشت سرهم انجام دهیم و بین آنها فاصله نیندازیم. مولات در وضو یعنی چه؟ اگر بین کارهای وضو به قدری فاصله بیندازیم که حالت وضو به هم بخورد، به گونه‌ای که بگویند او مشغول کار دیگری شده است؛ مثلاً هنگام وضو گرفتن، کسی با تلفن منزل تماس بگیرد و مشغول صحبت شود، بدون آنکه کارهای وضو را دنبال کند، وضوی او باطل است.

تهیه کننده: مسعود صدیری گروه معارف شهرستان ماهشهر

۱- به آبی غصبی می‌گویند که صاحب آن رضایت نباشد ما از آن استفاده کنیم.

۲- تمام ناخن‌های دو دست در هنگام وضو باید از لاک و هر مانع دیگری پاک باشند ولی اگر از ناخن‌های پا، یک ناخن بدون لاک باشد و روی آن مسح کشیده شود، وضو صحیح است. اما در هنگام غسل، تمام ناخن‌های دست و پا باید بدون لاک باشند.

فعالیت کلاسی

الف) با ذکر دلیل مشخص کنید در کدام یک از موارد زیر، وضو صحیح و در کدام یک، باطل است.
■ آب پاک در اختیار نداریم و به همین دلیل با گلاب وضو می‌گیریم.

باطل است زیرا گلاب از آبهای مضاف است و وضو گرفتن با آب مضاف باطل است

■ در هنگام سفر، از آب رودخانه وضو می‌گیریم.

وضو صحیح است زیرا آب رودخانه از آبهای عمومی است

■ هنگام وضو گرفتن، کسی با تلفن ما تماس بگیرد و ما چند دقیقه‌ای مشغول صحبت با او شویم و بعد از پایان صحبت، وضوی خود را ادامه دهیم.

وضو باطل است زیرا موالات رعایت نشده است

ب) در حضور معلمان وضو بگیرید و از او بخواهید اشکالات احتمالی وضوی شما را برطرف کند.

بیشتر بدانیم

چند مسئله مهم وضو

اول — اگر ناخن فرد از حد معمول بلندتر باشد، باید چرک زیر آن را برای وضو برطرف کند.
دوم — خانم‌ها نباید جایی وضو بگیرند که نامحرم آنان را ببیند؛ مثل حیاط مساجد، هر چند این کار وضو را باطل نمی‌کند.

سوم — اگر پیش از تمام شدن وضو، جایی را که شسته یا مسح کرده است نجس شود، وضو صحیح است؛ البته باید آن را برای نماز پاک کند.

چهارم — کسی که به دلیل بیماری یا مشکل دیگری نمی‌تواند خودش وضو بگیرد، باید از شخص دیگری بخواهد که او را وضو دهد؛ در این حال، مکلف باید خودش نیت وضو کند و هر کدام از کارهای وضو را هم که می‌تواند، خودش انجام دهد.

پنجم — راه رفتن بین وضو اشکالی ندارد. بنابراین، اگر بعد از شستن صورت و دست‌ها چند قدم راه برود و بعد سر و پا را مسح کند، وضوی او صحیح است.

ششم — اگر بعد از وضو چیزی که مانع رسیدن آب است، در اعضای وضو ببیند و نداند موقع وضو بوده یا بعد پیدا شده، وضوی او صحیح است.

هفتم — در هنگام استفاده از اشیایی مانند گردن‌بند، که نام خدا بر آن است — و با بدن تماس دارد — باید با وضو بود.

غسل

به هنگام واجب شدن غسل^۱ بر انسان، غسل ترتیبی^۲ را به صورت زیر انجام می دهیم :

- ۱- نیت
- ۲- شستن تمام سر و گردن
- ۳- شستن نیمه راست بدن
- ۴- شستن نیمه چپ بدن

تیمم

مواردی وجود دارد که به جای وضو یا غسل، تیمم باید کرد. برخی از این موارد عبارت‌اند از زمان‌هایی که مکلف :

- ۱- آب در دسترس دارد؛ ولی غصبی، نجس یا خیلی گل آلود است.
- ۲- آب کمی در اختیار دارد که اگر با آن وضو بگیرد یا غسل کند، از تشنگی به سختی خواهد افتاد.

به کمک دوستان خود سه مورد دیگر از مواقعی را که باید به جای وضو

تیمم کرد، بیان کنید.

۱- اول آب دارد ولی غصبی یا نجس است.....

۲- دوم آب کمی در اختیار دارد که اگر وضو بگیرد جانش به خطر می افتد.

۳- سوم آب دارد ولی به علت کمی وقت اگر بخوابد وضو بگیرد نمازش قضا

می شود

شیوه انجام تیمم

پس از آنکه نیت کردیم، برای خشنودی خداوند و به جای وضو یا غسل تیمم کنیم، مراحل صفحه

بعد را به ترتیب انجام می دهیم :

۱- برای آشنا شدن با عواملی که سبب می شود غسل واجب شود به رساله مراجع، مراجعه کنید و یا از راهنمایی های دبیر خود بهره مند

شوید.

۲- غسل را می توان به روش ارتماسی نیز انجام داد.

■ کف هر دو دست را با هم روی خاک پاک و با هر چیز دیگری که تیمم بر آن صحیح است، می‌زنیم.

■ دست‌ها را بالای پیشانی می‌گذاریم و آنها را تا روی ابروها و بالای بینی می‌کشیم.

■ کف دست چپ را بر پشت دست راست می‌گذاریم و از میچ تا نوک انگشتان می‌کشیم.

■ کف دست راست را پشت دست چپ می گذاریم و از میچ تا نوک انگشتان می کشیم.

برخی از چیزهایی که وضو و تیمم را باطل می کند، عبارت اند از :

- ۱- خارج شدن ادرار، مدفوع و گازهای روده از بدن
- ۲- به خواب رفتن (به صورتی که چشم نبیند و گوش هم نشنود).

چیزهایی که وضو و تیمم را باطل می کنند را نام ببرید

با همفکری دوستان خود بگویند تیمم علاوه بر خاک، بر چه چیزهای دیگری صحیح است.

پاک بودن آب وضو - مطلق بودن آب وضو - پاک بودن اعضا - نبودن مانع در اعضا - موالات - ترتیب

خودت را امتحان کن

- ۱- از شرایط وضوی صحیح، پنج مورد را نام ببرید و توضیح دهید.
- ۲- سه مورد از مواردی را که مکلف باید برای نماز، تیمم کند، بیان کنید.
- ۳- شیوه صحیح تیمم کردن را به صورت خلاصه، توضیح دهید.

۱- علاوه بر این، مبطلات وضو و تیمم، چیزهای دیگری هم هستند که در آینده با آنها آشنا خواهید شد.

اول آب دارد ولی غصبی یا نجس است دوم آب کمی در اختیار دارد که اگر وضو بگیرد حاشی به خطر می افتد. سوم آب دارد ولی به علت کمی وقت اگر بخواهد وضو بگیرد نمازش قضا می شود

الهی

دعای وضو

امیرالمؤمنین علیه السلام در هنگام وضو گرفتن این دعاها را می خواند :

وقتی خواست دست‌ها را بشوید، خطاب به خداوند عرض کرد :

بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ
اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ خدا یا! مرا از توبه‌کنندگان
وَ اجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ و پاکان قرار ده.

چون خواست صورت را بشوید، عرض کرد :

اللَّهُمَّ بَيِّضْ وَجْهِي خدا یا! مرا روسفید گردان
يَوْمَ تَسْوَدُ فِيهِ الْوُجُوهُ در آن روزی که چهره‌ها سیاه می‌شوند،
وَلَا تُسْوَدْ وَجْهِي و مرا روسیاه مگردان،
يَوْمَ تَبْيَضُّ فِيهِ الْوُجُوهُ در آن روز که انسان‌هایی روسفید
می‌گردند.

وقتی خواست دست راست را بشوید، عرض کرد :

اللَّهُمَّ أَعْطِنِي كِتَابِي بِيَمِينِي خدا یا! کتاب اعمالم را به دست راستم بده
وَالْخُلْدَ فِي الْجَنَّةِ بِيسارى و جاودانگی در بهشت را به دست چپ
وَ حَاسِبِنِي حِسَابًا يَسِيرًا و در حسابرسی بر من آسان بگیر.

آن گاه که دست چپ را می شست، گفت :
اللَّهُمَّ لَا تُعْطِنِي كِتَابِي بِشِمَالِي خدایا! کتاب اعمالم را به دست چپ
وَلَا مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِي و از پشت سرم به من مده
وَلَا تَجْعَلْهَا مَغْلُولَةً إِلَيَّ عُنُقِي و دست هایم را با زنجیر به گردنم میند
وَ أَعُوذُ بِكَ مِنْ مُقَطَّعَاتِ التَّيْرَانِ و از پاره های آتش عذاب به تو پناه
می برم .

هنگام مسح سر، عرض کرد :
اللَّهُمَّ غَشِّنِي بِرَحْمَتِكَ خدایا! مرا در پوشش رحمت و
وَبَرَكَاتِكَ وَ عَفْوِكَ برکت ها و گذشت خویش، قرار ده .

هنگام مسح پاها، عرض کرد :
اللَّهُمَّ ثَبِّتْ قَدَمَيَّ عَلَى الصِّرَاطِ خدایا! گام هایم را بر صراط ثابت
وَ اسْتَوَارِ بَدَارِ و استوار بدار
يَوْمَ تَزُلُّ فِيهِ الْأَقْدَامُ در آن روز که قدم ها بر صراط
می لرزد
وَ اجْعَلْ سَعْيِي فِيمَا يُرْضِيكَ عَنِّي و تلاش مرا در راه رضای
خودت قرار ده .
يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ای صاحب عظمت و بزرگی!

چه زیباست که این دعا را حفظ کنیم و در هنگام وضو بخوانیم
تا اقتدایی باشد به پیشوای بزرگمان، امام علی علیه السلام .